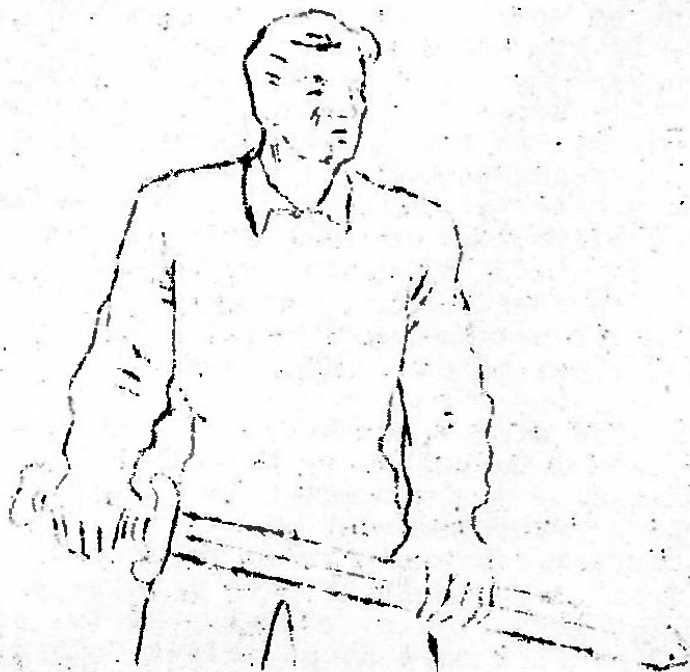

FRANKET OG FRED

Nr. 9 (26).

1945 (2. årg)

VILJEN.

Slit tvihugen tvert av!
Statt på skiom forutan stav!
Våg deg fram! og swing sverdet,
ro deg utpå i ville veret
til fritt fiske på fritt hav!

Hav og himmel og berre du!
Ytst utpå, og uråd snu!
Vil, så knuvane knytte kvitnar,
Ja tak deg spenntak so tyilen slitnar,
og våg eit røynd' i von og tru!

Vak, min vilje, i røyningsriå!
Reis deg, vilje, og gjer deg fri!
Du frie vilje som sjelv deg tvingar,
ver du det sverdet som sjelv seg svingar,
ver du mitt sverd i den store strid!

Aukrust.

skip skulle gjøres ubrukelige og vi ble truet med senkning uten varsel og konsentrasjonsleir om vi forsøkte å flykte. En kommisjon på 4 offiserer kom ombord til oss for å bestemme hva som skulle tas bort fra maskinen, og de besluttet å fjerne starttrøledningen. Offiserene talte sikkert utmerket fransk, men uheldigvis for dem forsto jeg ikke et ord fransk den dagen. De pekte på de forskjellige rørene og forklarte hva som skulle avleveres samme ettermiddag. Men da de kom for å hente rørene, var det viktigste av dem dessverre ikke tatt med. Jeg hadde jo ikke forstått at de ville ha det også. Jeg tror de skjulte meg ut og sa visst også at de skulle komme igjen senere, korset ble ialfall ikke tatt med, og de kom ikke tilbake. De hadde nå tatt fra oss 6 lengder starttrø, og med det materiale vi hadde ombord, var det ikke stor chance for

EN KRIGSLIST SOM LYKKEDES.
(Fra Lise Lindbøks bok: Tusen norske skip.)

M/S Lidvard, en av den norske handelsflåtens mest moderne skip, ble sammen med 56 andre skip av forskjellige nasjonaliteter internert på Dakars havn i juni 1940. Førstemaskinisten forteller:

En kveld hørte vi en voldsom skyting og oppdaget at et skip var kommet langt utenfor sperringen. Neste morgen ble skipet slept inn og buksert rundt havnen for å tjen som advarsel for oss andre. Den var gjennomhullet av projektiler. Nå ble det en forferdelig oppstandelse i havnen. Maskinene i alle

at vi skulle kunne lage nye, brukelige rør. Vi hadde også fått respekt for de franske projektilene, og dessuten forsikret vår konsul at det ikke skulle vare lenge før vi kunne gå ut igjen. Vi forsøkte da å finne oss i hva vi anså for en uungåelig skjebne.

Ut på høsten begynte vi å tvile på at vi skulle komme bort fra Dakar hvis vi ikke foretok oss noe selv. Konsulen var avsatt, og det var ingen vi kunne vente hjelp av. Litt etter litt begynte de enkelte medlemmer av mannskapene på de norske skipene å rømme. En dag fikk noen av våre menn låne én av livbåtene for å ta en tur på havnen. Det var deres prøvetur. De kom nok tilbake i rette tid om kvelden, men neste morgen var båten og 7 mann borte. Ingen av dem var over 20 år, og vi trodde ikke de ville komme fram til Bathurst som er en liten engelsk koloni 87 mil sønnenfor. Men noen uker senere fikk vi høre i radio at de var kommet fram. De franske myndighetene truet med konsentrasjonsleir og forbød oss å sette båter på vannet. Politiet forlangte utlevert alle cylinderlokk til motorlivbåtene så motorene ble ubrukelige. Rømningene holdt opp en stund, men ut på vårkanten var de i full gang igjen. I mars sto vi der uten en eneste mann i maskinen, og på dekk hadde vi bare to matroser. Slik var det også med de andre båtene, unntagen Salta, som hele tiden hadde liget på den indre havnen og ikke hatt anledning til å rømme.

En dag fikk vi høre at det norske skipet Cabon skulle overtas av den franske regjeringen i Dakars havn, og det var også tale om andre skip. Annen maskinisten og jeg var enige om at Lidvard var et altfor fint fartøy å overlate franskmennene, så skulle vi rømme, skulle vi ha båten med oss. Vi drøftet flere planer om hvordan vi skulle lage nye rør, men kom alltid til det resultat at vi manglet det nødvendige materiale. Vi hadde heller ikke olje så vi kunne nå til Freetown. Vi hadde bare 21 tonn igjen, og fikk høre at på skipet Heimvard hadde de 400 tonn olje ombord. Jeg gikk derfor til vår skipper, kaptein Litner, og forklarte ham at vi måtte ha ny olje til lys og matlagning. Etter endel parlamentering gav kapteinen på Heimvard oss oljen, og vi leiet en oljeleker av Shellbolaget til transporten. Dermed hadde vi tatt første skritt på befrielsens vei. Nå gjaldt det å skaffe starttrørene. Omsider kom vi på en plan som førte til heldig resultat. Av materiale vi fant ombord, laget vi nye rør på størrelse med de originale, men meget tynnere. For at rørene skulle få samme vekt, fylte vi dem med bek og plagget igjen endene. Vi malte de nye rørene med samme aluminiumsfarve som de gamle og malte skipets navn omtrent der vi mente det hadde stått på de andre. Vi hentet sot fra komfyren, og etter grundig behandling så våre nye rør ganske gamle og medtatte ut med adskillige riper i malingen.

Nå var vi ferdige for neste skritt: Det gjaldt å få originalrørene ombord. Alt tidligere hadde jeg snakket om at nå når vi hadde ligget stille et helt år, måtte vi se å få låne starttrørene så vi kunne kjøre litt med maskinen. Ønsket ble forelagt myndighetene, men det gikk uker uten at vi fikk noe svar. En gang jeg fikk anledning til å tale med sjefen for marinepolitiet, framholdt jeg at dersom vi ikke nå fikk låne starttrørene, kunne jeg ikke ta ansvaret for at maskineriet var brukbart når det engang behøvdes. Det gjaldt jo bare en dag; fikk vi rørene om morgenen, kunne vi levere dem tilbake om ettermiddig. Noen dager senere kom to offiserer og to soldater med rørene. Den ene offiseren satte seg i salongen, den andre kom ned i maskinrommet med en soldat. De sto der mens vi monterte rørene og prøvekjørte maskinen. Jeg håpet de ville gå når det var gjort, men nei. De sto og så på mens vi tok rørene løs igjen. Vi fikk ordnet det så at vi hadde et rør igjen da vi gikk opp for å spise middag. Franskmennene ble igjen. Da jeg hadde spist, gikk jeg ned til dem og så at middagen var servert. Neppe var de gått opp før vi tok løs det siste røret, stuvet originalene bort og bar etterligningene opp på dekket. Rørene ble lagt i båten, og det var et spennende øyeblikk da den franske ingeniøren gikk ombord og så på dem, men han kontrollerte bare antallet.

Kaptein Litner fikk beskjed om det som var gjort, og det ble bestemt at vi skulle dra avsted kvelden etter. Flere fra de andre norske skipene skulle være med oss. Men regulære innsamlingsleden ble stengt

hver kveld kl.7. Denne dagen la to av jegerne seg framfor vår forstavn, og vi var meget spente på om de skulle bli leggende der hele natten. Men vi var heldige, for om ettermiddagen lettet de og la seg ved kaien innerst i havnen. Vi så ingen vaktbåter gå ut den dagen. Livbåtene tok vi på dekk og gjorde dem klare i tilfelle det skulle hende oss noe under flukten. Om franskmennene så dette, vet vi ikke. Da jeg skulle gå ned i messen og spise aftens, så jeg annemaskinisten stå på akterdekket og se inn mot land. "eg gikk fram til ham, og han sa: "Er det ikke politibåten som kommer der inne?" Vi så straks at den hadde kurs direkte mot oss, og vi trodde at franskmennene hadde oppdaget bedrageriet med rørene. Vi hadde nettopp påmontert rørene for en time siden og vi forsto straks at det var fare på ferde. Vi sprang straks ned i maskinen og begynte å ta løs rørene, skjønt vi forsto at det var håpløst på den korte tiden politibåten behøvde for å komme ut til oss. "Da politibåten var tett ved akterskipet, var bare 3 rør tatt løs, og dem gjemte vi unda. Så stoppet vi lysmotoren og stengte skylightet så det ble aldeles mørkt. Jeg satte et dårlig batteri i lommelykten, og så var jeg klar til å vise franskmennene at rørene ikke var der. Jeg hadde ikke meget håp om at det skulle lykkes, men jeg hadde ingen annen utvei. Minuttene ble lange, men ingen kom. Tilslutt kom tredjestyrmannen og fortalte at de holdt på å bære bort alt løst inventar i livbåtene. Det lød jo beroligende, men jeg kunne ikke tenke meg at de ikke skulle ned i maskinen. Litt senere hørte vi imidlertid at de holdt på å si adjø, og da vi kom på dekk, var de alt i båten. De hadde tatt med seg alle årer og master og ror og kompass fra livbåtene. Siden gjorde de samme razzia på alle de andre norske skipene.

Fram mot midnatt gjorde vi maskinen klar til avgang. Vi lettet anker, og 6 min. over 12 kom ordre pr. telefon om full fart forover. Alle lys på dekket var slukket. Det var sikkert mange ombord på de andre skipene som ble vekket av vår motor og propellslagene, og vi hørte leverop fra alle kanter. Vi fortsatte med full fart. Etter ca. 20 min. da vi i maskinen trodde at vi var kommet forbi torpedonettene, fikk vi ordre om å sakne farten, og litt senere kom stopporder. Det var spennende øyeblikk for oss som ikke kunne følge med i det som hende på dekk. Hvert øyeblikk ventet vi å høre en projektil slå mot skipssiden, men ingenting hendte. Tredjemaskinisten ble sendt opp for å undersøke hva som gikk for seg, og han kom ned og berettet at vi hadde klart det første nettet og holdt på å runde det andre. I jublet da vi et par minutter senere fikk ordre om full fart fremover, for da forsto vi at vi hadde klart oss forbi nettene.

Jo, det ble full fart, skal jeg si. På grunn av skallbelegning på burnen og propellene, kom ikke båten opp i mer enn det halve av normal fart. Vi satte kursen rett til havs til kl. 12 dagen etter, så gikk vi sydover. Om ettermiddagen hørte kaptein Lintner på champagne, og vi skålte for vår heldige flukt og for fortsatt hell på reisen. Men vi var visst litt for tidlig ute med skålingen, for litt etter så vi et skip med kurs for oss. Det gav signal at vi skulle stoppe. Vi signalerte og spurte hva det var for et skip, men fikk intet svar. Noen minutter senere begynte skipet å skyte. Vi forsto det var en franskmann som var ute på jakt etter oss og at det gjaldt å komme unda. Maskinen hadde arbeidet hårdt tidligere på dagen, men nå krevte vi ennå mer av den. Vi fikk beskjed om at skipet vant inn på oss og vi øket farten endå mer. Så fikk vi beskjed om at det holdt avstanden, og vi satte ennå mere fers på maskinen. Tilslutt kom beskjed om at den saknet akterut, og vi var reddet. Men hadde sendt 5 skudd etter oss. "este dag så vi et skip med stor fart mot oss. Vi innså at enten det var venn eller fiende, kunne vi ikke kje fra det. Noen minutter etter heistes signaler på skipet, og vi jublet da vi så at det førte engelsk orlogsflagg. "e spurte hvor vi kom fra. "e hadde vanskelig for å fatte at vi kom fra Bakar, men da det gikk opp for dem, tilbød de å eskortere oss til Freetown. Med var våre evetyr forbi og vi kom til Freetown følgende dag.

*

GJENREISNING OG FOLKEOPPLYSNING.

(Fra "Norsk Tidend")

I massen av litteratur om etterkrigs -og gjenreisningsproblemer

er så overveldende store at de stiller andre helt i skyggen. Det er rimelig og naturlig at enkelte av etterkrigsproblemene er så presserende og omfattende at de får en viss prioritet. Det gjelder naturligvis først og fremst å skape orden i det kaos barbarene etterlater seg, - bringe fram forsyninger og skape økonomisk og politisk stabilitet så langt det lar seg gjøre. Men selv om dette i og for seg er et veldig arbeide, ville det være en stor ulykke om vi samtidig glemte å skape den intellektuelle grunn som framtidens demokrati må hvile på. I denne sammenheng er det nødvendig å ha for øye ikke bare den skade som de nazistiske jorder har forårsaket i de okkuperte land, - også moralsk og intellektuelt - men også det generelle forfall av moral og åndsværtdier som krig alltid fører med seg.

Men det er også en annen grunn til at vi må gi folkeopplysningen en bred plass i gjenreisningsarbeidet. En framstående forfatter erklærer at den fred som skal komme, må være dynamisk, dvs. det må ikke bare være en fred i motsetning til krigstilstand, men den må ha i seg en kraft som stadig tryggerden økonomiske, politiske og kulturelle utvikling landene imellom, som binder sammen istedenfor å skille. For at denne kraft skal bli en realitet er det ikke minst nødvendig at folk i de forskjellige land lærer opp til å legge bort fordommer og trangsyn og den skadelige nasjonale egoisme som så ofte tankeløst hyldes som patriotisme, og som kanskje særlig framelskes i krig. Essensen av denne opplæring må være at verden omsider er blitt, eller er ved å bli, hva avdøde Mr. Wendell Wilkie så slående kalte "One World".

Man behøver ikke være meget av en profet for å spå at demokratiet vil være i høykonjunktur hos det folk som endelig har fått sin frihet tilbake. Meget kort tid etter forrige krig falt de unge og uprøvede demokratier i sydøst-Europa sammen som korthus under presset av økonomiske og politiske vanskeligheter. I sin bok "Democracy To-day and To-morrow" framhever dr. Babes hvordan disse stater var umodne for folkestyre, vesentlig fordi en stor del av invånerne var analfabeter. Den store autoritet på demokratiets område nevner videre de Skandinaviske land sammen med Storbritannia og Schweitz som eksempler på gamle, stabile demokratier som var istand til å ri reaksjonsstormen av, ikke minst fordi folkeopplysningen sto høyt i disse land. Disse eksempler illustrerer på en utmerket måte hvor intimt folkestyre og folkeopplysning er kryttet sammen. Man kan også med rimelighet gå ut fra at de fleste mennesker er klar over dette. Men det blir dessverre så lett glemt og stillet i skyggen av problemer som kommer en nærmere inn på livet.

Ikke bare freden, men også demokratiet må bli dynamisk. Utbygging og perfektion av demokratiet kan bare skje i den grad som folkeopplysningen utbygges og forbedres. Når vi igejn skal innføre kommunalt selvstyre i vårt land, må grunnen legges for en dypere forståelse av sosiale, økonomiske og politiske problemer ute i folket. Det må være minimumskravet at enhver borger i et folkestyrt land kjenner den elementære samfunnsstruktur, og at han - ialfall i grove trekk - har oversikt over de politiske strømninger som rører seg omkring ham.

I vårt land har politisk vitenskap en ytterst beskjeden plass ved universitetet, og samfunnslære er den mest forsømte disiplin i våre skoler. Hva de lavere skoler angår, kan dette godt tenkes å henge sammen med den eiendommelige populære oppfatning at politikk var noe uverdigg og kjedelig som man skulle overlate politikerne. Men som underkjenner betydningen av dette, er blind for fakta. Politikere var betraktet med skepsis og mistro, og ikke annet så rett og slett fordi de var politikere. Det er sikkert ingen overdrivelse å si at denne mentalitet har holdt mange framragende menn borte fra samfunnets tjeneste. Og det sier seg selv at en slik innstilling er ytterst uheldig i et samfunn hvor hele folket skulle ta del i ansvaret for styre og stell. I framtidens demokratisk verden må en komme til at en politiker som går inn for sin gjerning med godvilje og alvor, blir anerkjent som en god tjener av sitt folk, uansett hva hans politiske farge måtte være. Det er, som John Stuart Mill ser, i meningsforskjell og variasjon i personligheter at man kan komme fram til sannheten.

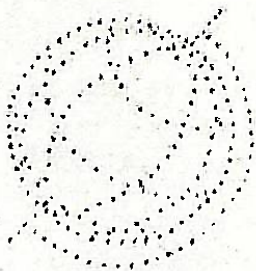
For å oppnå respekt og interesse for politikk er det ikke bare nødvendig at våre skoler gör grunnlaget i samfunnslære, men i ennå større grad at den masse av ungdom som forlater skolen i en alder da forståelsen er moden nok til å omfatte innviklede samfunnsproblemer, blir gjennomført.

av trang til å lære problemene å kjenne og være med å løse dem. Det må være slutt med at ungdommen uten å blusse kan skilte med sin politiske uvi-tenhet, og at sport og fornøyer totalt fyller fritiden til den mentalt late og ignorante. Hvis dette forhold fortsetter, kan det komme demokrati-et dyrt å stå.

I denne forbindelse er det interessant å konstatere at en av de påståtte svakheter førkrigstidens demokratier led av, var det såkalte "gammelmanns-styre". Hva man måtte mene om dette, er deti allefall klart at ungdommen ikke viste noen påfallende interesse for å kvalifisere seg til å overta ansvaret fra de gamle. I den nye demokratiske verden som skal reise seg på ruinene av den gamle, må folkets styre bli en levende realitet. Bare på den måten kan demokratiet overleve de reaksjoner som uvegerlig vil komme. Demokratiet kan bare leve hvis det stadig forbedres og styrkes til å møte nye krav. Den sterkeste festning som kan bygges om framtidens demo-krati, er folkeopplysning.

"Kunnskap skal styre rike og land ---".

*

F R A V E R D E N S

P R E S S E N

KAN ORGANISASJONSFORMENE FRA TENNESSEE VALLEY ADMINISTRATION BRUKES I IN-TERNASJONAL REGIONALPLANERING OG GJENOPPBYGGING ETTER KRIGEN?

(Fra Economist og andre kilder)

For 11 år siden tok en fatt på et storstilet eksperiment i Tennessee-dalen i USA. Det var et forsøk på å forbedre levestandarden i et sluttet geografisk område ved en systematisk og enhetlig utvikling av dets tilgan-ger. Selv om det ennå gjenstår uhyre meget å gjøre, kan en slå fast at T.V.A. er blitt en av Roosevelts mest opplagte suksesser. Eksperimentet har vakt en veldig internasjonal interesse, og det kan være av betydning å se på det som et forbilde for gjenoppbygning og utvikling i andre områder.

T.V.A. ble skapt av Kongressen i 1933. Det var en offentlig institu-sjon som fikk seg overlatt å utvikle naturtilgangene til lands og vanns i et område som strakte seg over 7 amerikanske stater, med 4 mill. innb. I 1933 var området i nesten hver eneste sosial og økonomisk henseende til bakeliggende. Når det gjaldt boligforhold, undervisning og helsevesen, var standarden uhyggelig lav. 76,6% av befolkningen var jordbrukere, og om-dets jordbruk viste en bruttoavkastning pr. år på 154 dollars pr. innb. mot 362 dollars pr. innb. for hele USA. Områdets rike naturlige kapital gikk til spille med rivende hast. Elven truet med stadige oversvømmelser; uvitenskap om moderen gjødningsmidler og manglende økonomiske resurser hadde ødelagt jordbruket; skogene var blitt hugget ut uten at det var blitt sørget for å sikre etterveksten. Hele dalen var kort sagt typisk for et industrielt utviklet, men potensielt rikt område hvorsomhelst på jorden. "Lignende forhold kunne en finne i de daler som er skapt av Yangtse, Donau, Nilen og Ganges." En idag har befolkningen i Tennessee Valley en mektig i støtte i sitt arbeide av de 12 mill. kilowattimer som årlig utvinnes av dalens/kraft- verk, og denne nye kraftkilden har gjort alle andre ting mulig: "nye meto-der i landbruket, ny foredlingsindustri, ny buggevirksomhet og store nyanle. Det er ikke å undre seg over at den suksess som T.V.A. på mange måter er blitt, har fått mange folk til å se det som selve modellen for alle stortil-tak i samme retning. Folk sier som så: "Når en enhetlig plan for utviklingen av tilgangene i en amerikansk dal har løst de sosiale og økonomiske proble-mer for de som bor der, hvorfor skulle ikke de lignende planer kunne hjel- pe folk i andre tilbakeliggende daler i verden, mennesker som særlig etter denne krigen kommer til å måtte hjelpes?" Dette lyder meget besnærende og det er opplagt at en må se nøye på det om det kan ha noe for seg.

T.V.A. planen bygger på tilgangene i et land som er høyt industriali- sert. Skulle en slik plan lykkes for for eks. Yangtse eller Donau, måtte den

være ledsaget av en industriell revolusjon. Aller helst bør denne industrielle revolusjon komme før et slikt komplisert foretagende. Industrialisering og utvikling av naturtilganger er en meget langsom og besværlig prosess når en må begynne helt fra bunnen av med arbeidskraft som savner både teknisk øvelse og erfaring. Om et internasjonalt T.V.A. ikke har et visst "oppland" eller en innflytelsesfære hvor det foregår en samtidig industriell revolusjon eller allerede er foregått en sådan, kommer det høyst sannsynlig til å føle seg ytterst hemmet av en ineffektiv arbeidsstokk og en konstant mangel på maskiner.

En meget vanlig grunn til uro og friksjon innen et område som danner en geografisk eller politisk enhet, er ikke sjelden tydelige forskjeller i nivået for den sosiale og økonomiske utviklingen som kan herske mellom de enkelte lokale trakter innen området. T.V.A. og andre forsøk på regionalplanering har alltid siktet på å fjerne mindreverdshfølelsen ved å heve flest mulig opp til en viss standard. Et T.V.A. for Donaudalen kunne like snart få den stikk motsatte virkning: De distrikter som lå langt borte i fysisk eller kommersiell henseende, ville - om en plan ble satt ut i livet som de ikke kunne nyte godt av - kjenne seg enda mer tilbakeliggende enn tidligere; særlig fordi andre trakter som lå gunstigere til, ville kunne komme framover ved det nye organets hjelp og støtte.

Men likevel ville de politiske ønsker som ville møte et internasjonalt T.V.A., være meget større enn de tekniske hindringer. Store elvedaler er historisk sett selve sivilisasjonens vugge, og fra de tidligste tider har de tiltrukket seg oppmerksomheten hos folk med de forskjellige syn på livet, de mest ulike skikker og religioner. I slike områder er rasemotsetninger og kulturelle og religiøse lidenskaper ofte så voldsomme at de er helt uforenlige med godt naboskap. Det ville være nesten umulig å sette ut i livet en plan for økonomiske og sosiale forbedringer på et politisk grunnlag som er så flytende og usikkert. Selv i Tennessee-dalen som betraktes som nesten homogent både når det gjelder befolkningens sysnmåter og tradisjoner, viste det seg å være vanskelig mange ganger å forene de forskjellige enkeltstaters interesser. I Donaudalen ville oppgaven være nesten uløselig. T.V.A. kunne i USA finne løsninger på de problemer som reiste seg av konfliktene mellom de enkelte stater, fordi det hadde støtte av en federal regjering som hadde absolutt myndighet over alle seilbare elver og all mellomstatlig handel. Men en internasjonal T.V.A. ville mangle denne autoritet og ville kunne sette sine planer ut i livet bare på et svakt grunnlag med stadig fare for rot og protester. Et sitat fra en som har undersøkt T.V.A.s anvendbarhet som internasjonalt forbilde, klarlegger dette fullstendig: En måtte sørge for en felles finansiering, en rettfærdig fordeling av alle goder som planen ville medføre, og en overenskomst om størrelsen av de kontingenter arbeidere som skulle delta fra hvert enkelt distrikt. En måtte finne en løsning på sørsmålet om rollmurer mellom de forskjellige nasjonal-distrikter, passrestriksjoner og tillatelser av alle slag måtte mykes opp, og en måtte ta forsiktighetsregler slik at dårlig helsevesen i ett område ikke nedsatte sunnheten hos arbeidere som kom fra et annet distrikt hvor det var bedre stell. Donaudalen er kanskje enestående blant alle daler i verden når det gjelder broket politisk bakgrunn, og det ville være dumt å generalisere ut fra den. Men typisk for alle de internasjonale områder som trenger en systematisk utvikling av naturtilgangene, er en akutt fattigdom, og fattigdom er en av hovedkildene til uro. Det synes imidlertid som om en løsning av det politiske problemet er en naturlig forutsetning for at en skal kunne sette ut i livet en T.V.A. plan av amerikanske dimensjoner.

T.V.A.s finanser er garantert ved årlige bevilgninger fra den amerikanske regjeringen, og selv om motstanderne av planen aldri har klart å få det igjennom, har det flere ganger vært fare for at bevilgningene skulle utebli. Et slikt system hvor hele planens utvikling ville bli avhengig av en eller flere regjeringers lunder, ville ikke på noen som helst måte passe som finansieringsgrunnlag for et internasjonalt prosjekt. En måtte sikre at det virkelig fantes penger etterhvert som planer skred fram. Videre ville det bli ytterst vanskelig å få sikkerhet for at de forskjellige land virkelig fikk forføler som svarte til det ar-

beide og de summer de la ned i planen.

Slik ser en at forestillingen om an internasjonal T.V.A. er kring-satt av vansker. T.V.A. har pådratt seg stor offentlig interesse, og eksemplet bør følges overalt hvor forholdene er like fordelaktige som i Tennessee-dalen. Det fins områder i Vest-Europa som like meget trenger en slik systematisk behandling. Når det gjelder politikk og sosialt samliv, er menneskenes begrensning størst, og her har T.V.A. dessverre ikke meget å lære oss. Først når de politiske forhold er stabilisert, vil det med fordel være mulig å sette ut i livet et vidtstrekkende program for sosial og økonomisk utvikling.

Som et apropos til ovenstående kan nevnes at det for tiden pågår en hissig debatt i USA om å anvende samme metoder som de en kjenner fra T.V.A., for å regulere Missouri, som stadig strømmer over sine broder.

*

DET DANSKE FRIHETSRAAD.

(Fra "Dagens Nyheter" gjengitt i "Avisutdrag")

Det later til å være påfallende sterk enighet i Danmark når det gjelder de aktuelle oppgaver og planer, - kanskje sterkere på hjemmefronten enn blant de danske flyktninger. Ved årsskiftet var folkestemningen samlet og fast, til tross for at krigen den gang syntes å trekke i langdrag. Nå er den lange, nerveslitende ventetid etterfulgt av en trygg forvisning om at befrielsens stund rykker stadig nærmere. Danskerne har forberedt seg grundig til den stunden. De vet hva de vil og hva de skal utrette. Det skal ikke drives noen særpolitikk, fremfor alt skal det ikke oppstå noen gresk krise. Dette garanterer Frihetsrådet for ved sin autoritative stilling og ved sine forbindelser med de andre danske hovedfakterer, først og fremst de gamle riksdags- og regjeringskretser, - "politikkerne" - som trer mer og mer i forgrunnen ettersom kampen nærmer seg sin slutt.

Frihetsrådet arbeider døgnet rundt "for å gjøre sin egen regjerings-tid så kort som mulig". Man tror at tyskerne nå tildels kjenner rådets sammensetning; - men det hjelper dem ikke stort, for medlemmene er usedvanlig flinke til å holde seg unda Gestapos fangarmer. Forøvrig utøves makten gjennom mellomledd, så tyskerne kommer ikke fram til sentrum. De kan imidlertid konstatere at også kommunistene følger Frihetsrådets direktiver. Denne iakttagelse er blitt begreftet i flere tilfeller, og tyder blant annet på at Frihetsrådets representanter har den bredeste basis. Det skal også den nye regjering få etter de planer som er fastlagt. Målsmenn for riksdagspartiene erkjenner åpent nødvendigheten av at Frihetsrådet blir kraftig representert i regjeringen. De eksakte proporsjoner og nevnene på regjeringsmedlemmene tilhører ikke offentligheten. Det kan forresten også skje forskyvninger på et meget sent stadium. Men fra alle hold forsikres at man er enige i spørsmålet om grunnreglene. Avisen "Danstikeren" behandlet denne sak for en tid siden:

"Alle er enige i at det må være en regjering som først og fremst har tillit hos folket selv. Dette er forutsetningen for at overgangstiden ikke preges av uro og demonstrasjoner. Det må dernest være en regjering som kan møtes med tillit av de store allierte, av England, Russland og de Forente Stater. Opplysninger fra alliert side tyder imidlertid på at man der er interessert i at Danmark hurtigst mulig vender tilbake til rolige politiske tilstander, - og dermed skulle i første omgang de utenrikspolitiske hensyn falle sammen med de innenrikspolitiske interesser. Offisielle russiske uttalelser tyder på at Moskva nærer tillit til at Danmarks regjering etter befrielsen vil være istand til å formidle det vennskapelige forhold til Sovjetunionen."

Hvordan det blir i framtiden, beror på riksdagsvalget. Det kommer til å avgjøre regjeringsspørsmålet på lang sikt. Den privatspolitiske regjering får forøvrig nok å gjøre i overgangstiden. Til dens oppgaver hører løsningen av utenrikspolitiske og økonomiske spørsmål, fengsling av alle nazistiske elementer, oppløsning av tyskernes leiestyrker, suspensjon av embetsmenn som har samarbeidet med fienden, opphevelse av tysk-inspirerte lover og forordninger, befrielse av fengslede patrioter, gjeninnsettelse av tjenstemenn som er avsatt etter tysk ordre og utskiftning

ving av frie valg til riksdagen. Så man ser det er ikke lite den får å syssle med. Sikkert kommer det til å ta år før dette programmet blir gjennomført, - og da er kamptidens ledende organ forlengst trått tilbake. Men Frihetsrådets ideelle innsats og dets handlingskraftige menn kommer til å leve med i det som da utrettes. Den nye tids regjering vil helt sikkert føle seg som Frihetsrådets arvtagere.

*

KOLONIBEFOLKNINGENS FREMTID.

Kolonienes stilling kommer til å bli ett av de store spørsmål etter krigen. I et engelsk skrift behandler Lord Hailey de forskjellige planer om hvorledes koloniadministrasjonen bør ordnes. Vi bringer et kort resymé:

I det følgende menes med kolonier bare land hvis administrasjonen direkte er kontrollert av en ytre makt. Bare disse utgjør over 120 administrasjonsområder med en befolkning på over 250 mill. mennesker. De står på ulike kulturnivå, men storparten savner den grad av organisasjon og samfunnsorden som må danne grunnlaget for selvstyre.

Det er særlig tre faktorer som må tas med i beregningen om en skal kunne gjøre seg noen tanker om koloniernes skjebne i fremtiden. For det første den holdning verdensopinionen kommer til å innta overfor den politikk som kolonimaktene fører. For det annet de forskjellige mål kolonimaktene setter seg, og til slutt den betydning de innfødtes eget initiativ vil ha på utviklingen.

I de fleste koloniene driver en ganske liten overklasse, opplyste innfødte eller halvblods, propaganda for selvstyre; men det er et faktum at meget få, kanskje ingen er modne for dette, og at det ville resultere i rettsuorden, nedsatt folkehelse og tilbakegang på andre sosiale områder som den nåværende administrasjon tar seg av fordi det er dens selvfølgelige plikt. På den annen side har naturligvis også kolonimaktene interesse av å holde på sine kolonier, fordi de spiller en så stor rolle som råvareleverandører, for investering av utenlandsk kapital, for handel og for moderlandets prestisje og strategi. - I England har det aldri manglet på opposisjon mot koloniadministrasjonen, men opposisjonen synes i den senere tid mere å ta utgangspunkt i fakta enn tidligere ofte var tilfelle med den anti-imperialistiske propagandaen. Det er ikke lenger i første rekke kravet på selvstyre for koloniene som gjør seg gjeldende, men en mere dynamisk ført kolonipolitikk, et hurtigere tempo når det gjelder å virkeliggjøre reformplaner på alle politiske og sosiale områder, kanskje særlig i lovgivning og utstrakt innfødt representasjon i administrasjonen.

Det som imidlertid har den største interesse i diskusjonen om koloniene idag, er de forslag som er blitt fremsatt om en mulig internasjonal administrasjon av alle kolonier. Slik som forholdene er idag, styrer jo hver kolonimakt etter særegne og helt forskjellige prinsipper. Forslagene har selvfølgelig sin rot i den grunntanke som dominerer, så meget av etterkrigsprogrammet, nemlig nødvendigheten av internasjonale institusjoner for å trygge rettferd og fred. En slik organisasjon kan ikke innskrenke sin virksomhet til bare å hindre at en makt opptrer som angriper; den må også fjerne og forbedre misforholdene som man av erfaring vet før eller senere vil føre til misnøye og uroligheter. Det er imidlertid ingen grunn til å tro at det skal herske full enighet mellom kolonimaktene etter krigen, og opprettelsen av et slikt koloniforbund vil sikkert støte på motstand i mange kretser. Talsmennene for det mener at det ville være en garanti for å hindre kolonimaktene i å høste kapital på andre nasjoners eller de innfødtes bekostning. Det vil åpne koloniene for kapitalinvestering fra alle verdens kanter på betingelser som sikrer både lokal fortjeneste og arbeidernes kår. Det ville være mulig å få en mere enhetlig og mere oversiktlig forvaltning. Resultatet kan imidlertid bli et "superbyråkrati" sammensatt av menn fra alle kolonimaktene, som representerer hvert sitt syn på koloniadministrasjonen.

Ved fredsforhandlingene i 1919 foreslo engelske og franske sosialister at alle koloniene skulle slås sammen og styres av en internasjonal administrasjon. De allierte var imidlertid den gang i første rekke opptatt med å ordne opp i Tysklands og Tyrkias besiddelser, og de viktigste resultat som kom ut av forhandlingene, var gjennomføringen av mandat-systemet, hvis ivrigste talsmann var general Smuts. Dette administrasjonssystem har vært sterkt angrepet, sikkert er det iallfall at det sikret alle na-

sjoner like handelsrettigheter i mandatene, og at de innfødte ble fritatt for krigstjeneste. Men viktigst er det utvilsomt at det har skapt grunnlaget for internasjonalt utøvet kontroll over koloniene.

En annen gruppe politikere ser løsningen av koloniproblemet i en internasjonal kontroll av koloniadministrasjonen av en kommisjon som inntar samme stilling som den Mandatkommisjonen i Folkeforbundet hadde. Riktignok har mandatsystemet sikret en "open-door" politikk med like handelsrettigheter for alle, men det har hittil ikke drevet noen politikk som har ført til sosial eller økonomisk framgang. Uten å undervurdere systemets gode sider kan en si at resultatet er blitt at mandatene stadig har fått høre hvor nødvendig det er at de forsvarer sin individuelle politikk uten at det egentlig noen gang er kommet istand ordentlig samarbeid for forbedring av situasjonen.

Til slutt kan nevnes at mange mener at små, internasjonalt sammensatte råd eller kommisjoner som hver for seg administrerer deler av koloniene, blir framtidens løsning. En unngår derved sentraliseringen som uvegerlig setter ned embetsmennenes ansvarsfølelse. De innfødte skal få representanter i rådet, som skal stå i direkte kontakt med en verdensomspennende kolonial institusjon.

Men heller ikke en slik ordning vil være lett å få istand. Hvem skulle f.eks. sitte i rådet, og skulle alle nasjoner få samme representasjon og stemmerett? Det ville sikkert være meget vanskelig å få f.eks. en engelskmann til å tro at det råd av uerfæne embetsmenn fra alle verdens land bedre skulle kunne sikre koloniens framtid enn hans eget land er i stand til.

Hvorledes enn ordningen blir etter krigen, får vi håpe at kolonimaktene ikke holder igjen utviklingen eller setter noen grense for den. Det er en politikk som ingen av partene i lengen vil være tjent med.

SUMNER WELLES skriver om kolonispørsmålet i sin bok "Time for Decision":

"Man må stille krav om at kolonisystemet snarest mulig avvikles. Hvis de nasjonalistiske krefter som nå vokser med rivende fart i alle nåværende koloniland, ikke blir ledet inn i konstruktive baner, vil de resultere i et redselsfullt kaos. Man kan ikke lenger motsette seg beslutningen hos noen av disse folk om å gjøre seg fri. Denne gang lar det seg ikke gjøre slik som i 1919 å omgå dette problem ved på papiret å skape et mandatsystem som i virkeligheten fungerer som det gamle kolonisystem. Direkte under Eksekutivrådet og ansvarlig overfor det, må det opprettes et internasjonalt formynderskap som til stadighet skal kontrollere utviklingen blant de folk som ennå ikke har fått sin selvstendighet. Kontrollen bør utøves gjennom regionale råd."

*

FRA HJEMMEFRONTENS LEDELSE.

Til innkalte AT-jenter!

Husk ordren fra HL: DU SKAL IKKE MØTE TIL SESJON! DU SKAL IKKE MØTE TIL TJENESTE! Ifjor tok guttene hardeste støyten. I år skal jentene holde fronten like fast som guttene i de mobiliserte årsklasser gjorde. Det er en plikt og en æressak.

Kvinnelig AT er en nazistisk institusjon og står under ledelse av nazister. De bestemmer hvor du skal sendes hen, hva du skal lære, og hva du skal gjøre. Nazipropagandaen forteller deg at kvinnelig AT er nødvendig for å skaffe bøndene arbeidshjelp. Dette er ikke riktig. Det er nå tusenvis av ledige jordbruksarbeidere, og jordbruket vil bli best hjulpet ved at denne arbeidskraft blir brukt i landets interesser.

Ingen god nordmann vil ta imot hjelp av AT. Det er gitt parole om det. AT vil derfor bare bli benyttet av tyskere og nazister. I Nord-Norge måtte de bkstå fienden med den skjendigste krigsforbrytelse som har vært gjort mot vårt land. Du må være forberedt på at noe slikt kan gjenta seg når som helst kan krigen blusse opp her i landet også. Dere kan bli tvunget til å gjøre tjeneste for fienden, med soldatforpleining og i lasarettene, mens guttene står på den andre siden i våre hjemmestyrker og sammen med de soldatene som kommer utenfra for å hjelpe til med å befri Norge. Den situasjon må dere ikke komme i. Nekt å ha noe men kvinnelig AT å gjøre!

*

Arne Ording sa i sin utenrikskronikk 6/3 bl.a.: "De allierte har både i vest og øst erobret betydelig tyske landområder. Det er da nærliggende å spørre hvordan befolkningen her stiller seg. Det ser ut til at det er liten fare for geriljakrig bak fronten. Den aktive del av befolkningen er oppslukt av hæren. Den menige tysker er vant til å adlyde ordre. Hvis partisaner skal gjøre nytte for seg, må de ha støtte av folket. Nazistene har søkt å evakuere befolkningen fra de erobrete områder, men de vender tilbake og viser en påfallende servilitet. Så lenge tyskerne har ordre om å kjempe, vil de slåss - trette og uten håp. Men når organisasjonene går i oppløsning, vil motstanden bryte sammen!"

*

En kvinnelig amerikansk journalist forteller fra sitt besøk i okkuperte land at motstanden ikke bare gav seg uttrykk i sabotasje-handlinger. Der fantes f.eks. i Frankrike en glimrende organisasjon for helse og sosial velderd. Hun hevdet at UNRRA burde benytte seg av den.

*

All tysk skog som ikke er strengt nødvendig for gjenveksten, skal nå hugges. Det gjelder såvel skogen som parker og alleer. De tremengder som derved skaffes til veie, skal overlates de offentlige myndigheter og utnyttes til brensel, generatorved og til industriens behov.

*

Ottawas radio meddeler at hele det norske flyvåpen som nå er stasjonert i Ontario i Canada, innen kort tid skal overføres til Storbritannia.

*

Morgontidningen skriver: Den eneste framgang tyskernes krigsledelse kan peke på i måneden som gikk, er gjenopptagelsen av ubåtkrigen, denne gang fra baser i Norge. Vi kan derfor neppe vente at Norge vil bli rømningsland med det første. Ubåtene forsøker nå å beskytte seg ved ikke en gang å gå opp til overflaten om natten når de skal lade sine akkumulatører og fornye luftforrådet. De holder seg noen meter under overflaten, og lar bare røyr for lufttilførsel og avgassing stikke opp. Men selv om de skulle kunne tilføye de allierte transporten til vestfronten visse tap, vil de likevel neppe bli store nok til å få noen innfly-

telse på krigen i det store og hele.

*

En norsk-amerikansk bataljon deltok blant de fremste tropper i den 1. amr. armés store fremstøt mot von Kundtstedt i Belgia. 500 av disse folk var rent norsktalende, mens de øvrige godt kunne forstå sitt fedrenespråk. Det var denne bataljon som reddet Malmedy og derved kom til å spille en ytterst viktig rolle når det gjaldt å hindre tyskerne å nå Liege. Da den tyske juleoffensiven begynte, fikk nordmennene til oppgave å forsvare veien til Malmedy. Til tross for at de angripende tyskere ikke sjenerte seg for å bruke amerikanske uniformer og kjøre i amerikanske tanks, lot nordmennene seg ikke lure, men klarte å holde fienden i sjakk til forsterkninger ankom.

*

Manchester Guardians militære medarbeider kom nylig med en interessant uttalelse om de tyske planer, som skal gå ut på å forlenge krigen ved organisering av motstanden i "redutter". En redutt er en kompakt geografisk enhet hvorfra desentralisert krigføring kan foretas. Slike sentraler er forberedt i Øst-Prøysen, Thüringen og syd for Stuttgart. Den viktigste av dem omfatter indre deler av Østerrike og Bayern, som beskyttes av Sveits i vest og Nord-Italia i syd. Skjønt det ikke fins noen naturlig forsvarslinje i øst, tror tyskerne at de kan forsvare denne front i lang tid. Denne tro styrkes av håpet om forlenget motstand i Donau-området, hvor tropper så langsomt som mulig skal dras tilbake til "forsvarssentralen". Samme innstilling kommer fram hos tyskerne i Italia. Deres opptreden der tyder på at de regner med å bli der i lang tid, noe de ikke gjorde for to-tre måneder siden. Tyskerne er til og med begynt å bygge nye krigsindustrier i Turin, Milano og andre italienske byer. Tydeligvis regner de med å kunne få forsyninger derfra, hvis de tvinges til å retirere til fjellene. Enorme lagre er oppmagasinert i disse forsvarssonene, hvor særskilte befestninger er bygget, og krigsindustrien er alt satt i gang. Utvalgte arbeidere er i stadig større antall sendt til forsvarssonene eller i nærheten av dem.

*

Det nye amerikanske glidefly er imponerende. Det tar tanks så vel som menn.